

IL·LUSIONS IMPERIALS

DOUGLAS CASSEL

Director del Centre Internacional dels Drets Humans de la Facultat de Dret de la Universitat Northwestern, a Chicago.

El dret internacional i les institucions internacionals per mantenir la pau i promoure els drets humans han crescut, en poc més de mig segle, des de somnis embrionaris fins a ser unes realitats incompletes però prometedores. Ara, no obstant això, pateixen les conseqüències d'un cop de puny des del riu Potomac. El poder, la por i la ignorància, tots manipulats per l'extremisme militarista que regeix Washington, amenacen el futur dels èxits del segle XX.

En les cendres de la segona guerra mundial, els EUA -victoriosos- van haver de decidir. Es trobaven molt per damunt tant dels enemics vençuts com dels aliats debilitats. Podien optar per la via unilateral d'una *pax americana*, però coneixien de primera mà els costos de la guerra, i van prendre tres decisions sàvies.

Primera, crear una organització multilateral, les Nacions Unides, en comptes de confiar en el seu propi poder militar per mantenir la pau. Segona, en part per assegurar-se socis forts a l'empresa de pau, van ajudar en la reconstrucció d'Europa i Japó. I tercera, van dotar l'ONU d'un comitè executiu, el Consell de Seguretat, encarregat de la pau i la seguretat mundials.

Es va facultar el Consell amb l'autoritat única de legitimar l'ús internacional de la força militar. Sense la seva aprovació, cap Estat tindria dret d'atacar un altre país, excepte en casos d'autodefensa, enfront d'un atac real o imminent.

El Consell no gaudia il·limitadament d'aquestes facultats. Cadascun dels cinc membres permanents (Xina, EUA, França, Gran Bretanya i la Unió Soviètica -ara Rússia-) tenia la facultat de vetar les seves decisions.

Durant la guerra freda, hi va haver un empat. Amb poques excepcions, l'ONU fou incapaç d'intervenir militarment, a causa del veto d'una banda o de l'altra en la contesa ideològica mundial. Pitjor encara, Washington va utilitzar l'amenaça de Moscou per justificar

intervencions unilaterals a països com Xile, El Salvador, Grenada, Guatemala, Nicaragua i República Dominicana, entre altres.

Acabada la guerra freda, l'ONU gairebé va néixer novament. Els vetos gairebé van desaparèixer. Es va autoritzar una intervenció militar contra la invasió de Kuwait per Iraq (el 1990), per restaurar la possibilitat de democràcia a Haití, i per frenar la neteja ètnica a Bòsnia.

Es van crear tribunals penals internacionals per a crims internacionals a Iugoslàvia i Rwanda.

Malgrat tot, encara hi havia una tendència cap a la inacció. Per exemple: els EUA van impedir una intervenció oportuna en contra del genocidi en Rwanda, Xina no va acceptar un tribunal internacional per a Kampuchea. No obstant això, l'ONU a la fi va començar a mostrar èxits i provocar esperances.

En algunes regions l'internacionalisme va avançar molt més. Sobretot a Europa, on els 45 països entre Islàndia a l'Atlàntic, i Rússia amb costa en el Pacífic, accepten la competència vinculant de la Cort Europea de Drets Humans a Estrasburg. I amb passos inicials, a Amèrica Llatina, on tots els països hispanoparlants i lusoparlants (a excepció de Cuba) accepten avui una competència semblant per a la Cort Interamericana de Drets Humans a Costa Rica.

La gran majoria dels països entenen que el desenvolupament de les lleis i institucions internacionals coincideix amb els seus interessos nacionals. Pocs disposen del poder necessari per defensar la pau o protegir els drets humans de manera unilateral. Per a la pau, es necessita la seguretat multilateral. Per als drets humans, és essencial l'acció col·lectiva.

Alguns governs es resisteixen. Però nedar en contra del corrent de la globalització és cada cop més difícil. Si bé és cert que els governs es reserven de fet la potestat de seguir els seus propis camins quan estan en joc els

seus interessos fonamentals -siguin nacionals o polítics-, en la majoria dels casos accepten el multilateralisme. Com explicar d'una altra manera la realitat actual que la meitat dels països del món accepten la competència de la Cort Penal Internacional, sotmetent-se així voluntàriament al risc de processos a La Haia en contra dels seus propis soldats i líders?

Hi ha els qui són capaços de resistir. No es pot obligar Mèxic o Brasil que acceptin un pacte que no volen. En altres latituds Xina, Índia, Nigèria i Rússia són capaços de cantar la seva pròpia cançó.

Però hi ha, no obstant això, un país el poder del qual no té ni paral·lel ni -de moment- competència. Les despeses militars dels EUA ja excedeixen el total de tots els altres països del món. La seva economia és el doble del seu rival més pròxim. La seva capacitat diplomàtica, encara que no invencible, és la més poderosa del món.

Després de la guerra freda, els EUA novament es van veure enfrontats al dilema de 1945: abraçar el multilateralisme per a la pau, o imposar el seu propi imperi militar. Per diverses raons, van optar novament pel camí multilateral. No s'havien recuperat de la seva humiliació a Vietnam. Tampoc estaven acostumats a trobar-se sols per sobre del món. I el 1990 el President de torn va ser un republicà internacionalista (Bush pare), seguit de 1993 a 2001 per un demòcrata.

Va ser només en aquell temps quan els EUA van caure en la temptació de l'unilateralisme militar. Bush pare va envair Panamà. Clinton va portar l'OTAN a bombardejar a Iugoslàvia durant la crisi de Kosovo. Ni l'un ni l'altre no van ser autoritzats pel Consell de Seguretat. Cap dels dos va complir amb el dret internacional.

No obstant això, aquells casos van ser caracteritzats com a excepcions. Es va insistir que el de Panamà va ser un cas d'autodefensa... i que Kosovo va ser suposadament una excepció (que no figura en la Carta de l'ONU) per a una intervenció per motius humanitaris. Explicacions poc creïbles, però que tractaven de posar fora de perill la regla general: només es permet la guerra per autorització del Consell de Seguretat, o en cas d'autodefensa. La política oficial dels EUA quedava així compromesa amb l'ONU i amb el dret internacional.

L'11 de setembre de 2001 canvia tot. El poder nord-americà ara es combina amb la por. I està a les mans d'un president nou, que no respecta l'ONU. La majoria

dels seus assessors manifesten menyspreu no només cap a l'ONU, sinó cap a qualsevol altre país de menor poder, és a dir, cap a tots els països del món.

Al principi de 2001 entren al Pentàgon ja amb el seu programa d'unilateralisme i militarisme. Però no aconsegueixen vendre'l immediatament a cap, per ser políticament inacceptable entre el públic del país. Fins que l'11 de setembre dona al president un xec en blanc per defensar el país enfront del terrorisme internacional.

Per a la intervenció a Afganistan, encara va haver-hi arguments -discutibles- d'autodefensa.

El cas que revela una ruptura oberta és el d'Iraq. Al setembre de 2002 Bush diu a l'ONU: «o fan el que vull, o seran irrelevants». Al març de 2003, quan no hi ha majoria en el Consell de Seguretat per envair Iraq -felicitacions a Mèxic i a Xile per resistir pressions fortes de la superpotència i no entregar els seus vots- Bush envaeix.

Quan els advocats de Bush plantegen justificacions jurídiques, ningú els creu. Més important és la realitat, reforçada per declaracions públiques dels assessors del Pentàgon: en temes de seguretat els EUA faran el que vulguin. No importa ni l'ONU ni el dret internacional. Permetran a l'ONU sobreviure, però amb missió de mariner, no de capità.

Queden en perill, doncs, els èxits i els somnis del segle XX. I cal rescatar-los. Donat l'hiperpoder d'un sol país, es necessita un esforç ampli i fort, fora i dins el país que amenaça l'ordre públic mundial. Per a això hi ha la solidaritat i la lluita. No hi ha temps per descansar. Ni de bon tros per perdre l'esperança.

La història ens ensenya que no hi ha imperis permanents, només les seves il·lusions ho són.